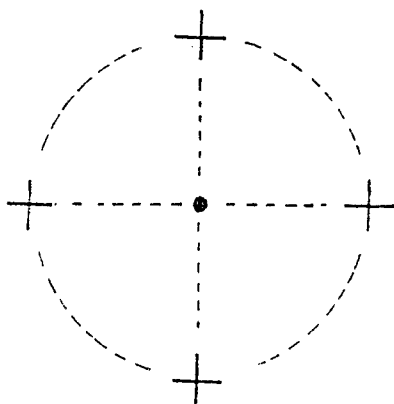

BESTA-BERRIKO IBILALDIAREN SINBOLIKAZ

Tolosa, 1998-XI-13

Martzel Etxehandi

1. irudia

Zuetarik zenbaitek pentsatzen bide du Besta-Berrik (Korpus egunak) zer lotura duen herri antzerkiarekin. Besta-Berrik aurkezten duena ez da antzerki bat, baizik errito bat.

Baina, dakigunez, Europa mendebaleko antzerkiaren sehaska eliza izan da, gero beregaintasuna hartu baldin badu ere. Gainera, gaur egun oraino, bada antzerkirik, erritoaren antza duenik. Urtero hor dugu Xuberoko pastoralak, antzerki erritualak. Eta hortxe ditugu ere, adibidez, Joxean Artze batek emaiten dituen poema irakurketak, antzerki eta erritoaren artean, bide erdi.

Oro har, erritoaren eta antzerkiaren arteko muga ez da hain zorrotza: batetik bestera errezkia pasa daiteke. Holako arrazoi zenbait zuketuen gogoan jardunaldi hauen eratzaileek txosten bat eskatu zidatelarik Beste Berriren ospakizunaz.

Hastean, txostenaren gaia aski zabala eman nuen: "Besta-Berri eta haren sinbolika". Baina gero muga hertsitan sartu naiz, entzuleentzat asegarriegi izan ez nadin.

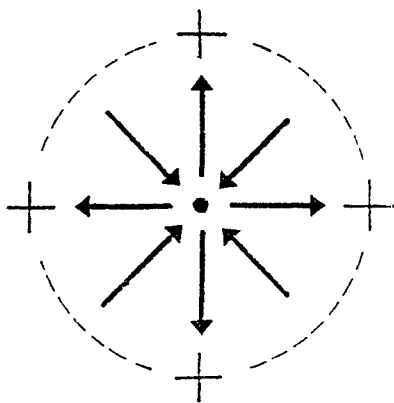
Behin eta bat, nahiz-eta gaia erlisionekoa den, ez naiz elizan sartuko. Kanpotik begiratuko diot (ez dut erran axaletik), kanpotik. Flash batzu emanen ditut.

Gero eta bi, argitan emanen dut soilik Besta-Berriko errito batek, batek bakarrik, prozesioak, ibilaldiak zer nolako harremanak dituen ingurumenarekin, espazioan nola ohatzen den, edo espazioaz nola jabetzen den.

Beraz, Besta-Berriren berezitasun bat da ibilaldia. Elizatik atera eta ibilbide jakin bati harat joaiten ohi da jende ostea. Baina ibilaldi hori ez da edozein gisetara egiten. Baditu bere arauak, arau zehatzak.

Arau horien ulertzeko herriaren egiturari so bat egin behar zaio. Mapa zehatz bat idek dezagun, 1/25000 koa, adibidez. Ohartzen gara gure herriak lau gurutzeren artean eraikiak direla. Lau gurutze landaturik daude herriaren lau haizeetan: iparralde/hegoalde, sortalde/sartalde. Lau gurutze horiek paisaian gurutze handi bat marrazten dute, zeinaren erdian baitago herria, eta herriaren erdian herriko eliza (*1. irudia*).

Erdigunea baldin bada, ingurua ere bada nahitaez, eta inguru hori jadanik aipatu lau gurutzeek markatzen dute bere lau puntu garrantzitsuetan.

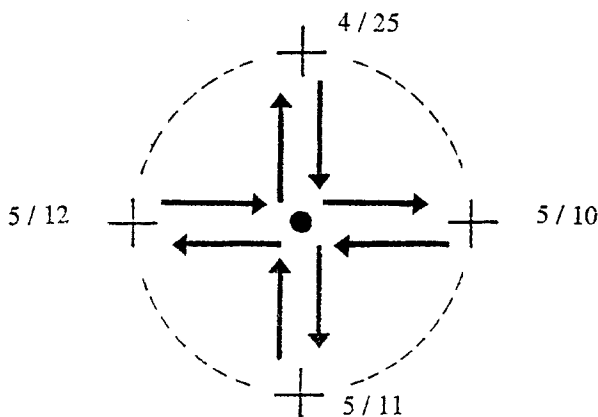

2. irudia

Erdigunearen eta haren inguruaren irudia, sinbolo guziak bezala, aria da, eragilea. Erdigune oro energiaren iturri da, eta geldigabe bere inguruarekin harremanetan ari da. Konkretuki herriaren kasuan, erdigunera, hau da, elizara (kristau munduan) biltzen da jendea inguru guzitik. Erdigunea bilgune da eta erdigunearen energiak indarturik barreatzen da jendea ingurune guzira. Joan-jin mugimendu etengabeko hori da herriaren oinarritzko bizi bateratzailea (*2. irudia*).

Erdiguneak bere-berea du mugimendu bikoitz hori: zabaltzea eta erakartzea. Alabaina iturriak berezkoa du emaita, isurtzea; eta aldi berean erakargarria da, hain zuzen emankorra delakotz.

Herri batean mugimendu bikoitz hori egun guzietakoa da edo astean behingoa, igandekoa, eliza-erdigunearen inguruan.

3. irudia

Bigarren erritmo bat erantsi behar da, zabalagoa, urtean behin gertatzen dena: Errogaizoneak. Gorago aipatu ditut herriaren lau haizeetan landatuak diren lau gurutzeak. Ez daude han, mugarri batzu iduri. Haiek ere erdigunearekin harremanetan dira, erdigunea gabe zentzurik ez baitute. Bada urteko sasoi bat, harreman horiek nabarmentzen dituen: udaberria. Apirilean eta maiatzean, lau egunez (apirilaren 25ean, maiatzaren 10, 11 eta 12an (1999) herriko jendeak, erdigunetik abiatu eta, inguruko lau gurutzetara egiten du ibilaldia, gero berriz erdigunera itzultzeko. Gurutzera heldu eta apezak, aldizka, lau haizeetara egiten du gurutzearen seinalea, lau aldeak ur benedikatuz ihinztatzen dituela. Errito hau apotropaikoa da, hau da gaitzaren urruntaraztekoa: gaitza izan dadin izpirituala edo eguraldiak dakarrena, adibidez ekaitza, bereziki uztak suntsitzen dituen harri-erauntsiak (3. irudia).

Hemen ez dut zehaztuko gurutze kosmikoaren eta Jesu Kristoren gurutzearen arteko lotura eta eduki sinbolikoa. Aipamen bat bakarrik errito honetan baliatzen den uraren sinbolikaz: ura da bizia, ura da ere herioa, hondamena. Eta hain zuzen hemen, urak bizia dakar erritualki herria dagon zirkuluaren barnera, eta hondamena muga horren harainditik datorkeen gaitzari.

